Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 63 (10355) | 1977 чылдың март 17, четверг | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

БЕШ ЧЫЛДЫҢ ДӨРТКҮ ЧЫЛЫНГА

ПРИВОЛЖСК (Иваново область). Яковлевтың хендир комбинадының пос-таавы аргыкчызы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, ССРЭ-ниң Күрүне шаңналының лауреады А. В. Смирнова онгу беш чылдың дөртү чылының продукциязын бүдүрүп үндүрүп эгелей берген. Үш чылдың программазын ол дооскаш, 560 муң метр постү бүдүрүп үндүрген.

Улуг Октябрьның 60 чылынга чедир мурнакчы ажылчын онгу беш чылдың онаалдазын күүседир деп хүлээнген.

Ажыл үезиниң эвээш эвес курлавырларын чогумчалыг ажылдаарын А. В. Смирнова ажыл-херекке бараан болдурган. Чижээлээргe, хендирниң үетүрүп ол нормадан ийи-үш катап үдүргеи эдип ап турар. Чүгле аксаа ол бир ээлчег иштинде дөртен хире минутаны камнап ап турар. Күш-ажылдың чогумчалыг аргалары сураглыг пос-таавы аргыкчызынга 38 станоктарга ажылдаар арганы берген. Ол болза нормадан ийи бүдүн чартын катап хөй.

ЧУРУКТА: А. В. Смирнова.

Ш. ДЫНИНИНИҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

ОКТЯБРЬНЫҢ ЮБИЛЕЙИН ТӨЛЕПТИГ УТКУУЛ!

ШАЛЫПЧЫ ИШЧЕ ТУРА-СОРУКТУҢ СӨСТЕРИ

Ак-Шатта бригада төвү. Автомашиналыг, аътты кижилер ол хүн боже шуужуп-ла турган. Ол болза Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң | Сыын-Чүрээнде хойжу бригадазының малчыннары-дыр.

Кызыл-булуңнуң олуттары долдур ээлеттинген. «Тыва АССР-ниң бүдүрүкчү күштерин улам ынай комплекстиг хөгжүдериниң хемчегларинин дугайында» СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалының талазы-биле СЭКП Тыва обкомунуң IV пленүмүнүң материалдарын анаа хойжулар улуг сонуургал-биле танышкан. Тываның улус ажылагыйын улам ынай көдүрер дугайында партияның планын хойжулар изин-биле чүүлдүгзүнмүшаан, хүн бүрүнүң ада сагыш салыышкыны дээш СЭКП ТК-га, Совет чазакка чүректиг ханызындан өөрүп четтириишкинин илереткен.

Илеткел соонда бир дугаарында 450 ажыг баш ирт кадарып турар Бегзилдей Хуулгаанович Куулар сөс алгаш, мынча дээн:

— Алдан чыл оюн бо чылын байырлаарывыс Улуг Октябрьның ачызында бистер аажок улуг ааскежиктиг ажылдан, чурттап турар-дыр бис. Бистер иниттинин малының бажын өстүрбүшаан, оон бүдүрүкчүлүүн бедидери-биле күш-ажылчы салыышкынывысты киирип турар бис. Кижи кырыырын уттуптар, Төрээн чуртунга улам-на эки ажылдап берикээзи келир шаг-дыр бо.

Бөдүүн малчын мен Тываның келир үеде хөгжүлдезинин дугайында партия биле чазактың сагыш салыышкынынга харыы болдуруп, Улуг Октябрьның 60 чылын төлептиг уткууру-биле ирт бүрүүндеи-не 3500 грамм дүктү алырын, бир иттин ортумак дензизин 40—45 кг чедир семиртирин, бодумнуң күжүм-биле 10 тонна сигенни, 10 тонна саваңны белеткээрин хүлээнгеш, Дүвүрен бригадазында Машпак Куулар-биле аравыста чарган социалистиг керээвисти күүседир дээш ажылдаар мен.

Ооп дараазында Очур-оол Сат, Хеймерек Ондар, Борис Монгуш, хойжу бригаданың бригадири Бинооол Ондар болгаш өскелердаа сапал бергеш, Коммунистиг партиялың, Совет чазактың сагыш салыышкынынга харыы кылдыр улам эки ажылдаарын аазаннар. Хеймерек Ондар 100 хойдан-на 113 хураган алырын хүлээнгеш, ам безин 100-тен 105 хураганны ашкан. Ырыш Сасыкович Монгуш төрүүр 100 хойга онаштыр 95 хураганны ап, сөзүн ээлээн. Бригада 100 хойдан-на 90 хураганны, бир башка онаштыр 2300 грамм дүктү алырын шиитпирлээн.

Ол хуралга мал кыштаглаашкынының чорудулгазын чугаалашкан. Ай санында чарыштың түңнелин үндүрүп, иниги негелдеррге дүүштүр боттарында быжыглаттынган коданнарга таарымчалыг ажаалданы хандырып турар малчыннарга, эки ажылдыг сакманщиктерге шаңналдарны тывыскан. Бирги черин ээлээн Аяк-Хээ Ондарга 30, ийиги черин алган Ырыш Монгушка 24 рубльдин шаңналын, ээлээн каш малчыннарга, сакманщиктерге айда шалыңнага 15 хуу немелде төлевирин тывыскан.

М. СЕВЕН.

УЛАМ СОРУК КИРДИВИС

Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннарынга СЭКП Төп Комитединиң Чагаазы, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнуң дугайында СЭКП ТК-ның доктаалы, «Тыва АССР-ниң бүдүрүкчү күштерин улам ынай комплекстиг хөгжүдериниң хемчегларинин дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалының талазы-биле партия Тыва обкомунуң IV пленумунуң материалдары кижиниң күш-ажылга сундулуг сагыш-сеткилин улам-на хайныктырып келир-дир. Бистиң Тываның үлетпүрү, тудуглары, көдээ ажылагыйы моон соңгаар улам шапкыны-биле хөгжүүрүкүү чугула үглэныышкыннарын айыткан Коммунистиг партияга, Совет чазакка, эш Леонид Ильич Брежневке баштаткан ТК-ның Политбюрозунга өөрүп четтириишкинимни илереп ор мен.

Октябрьның чаңныкдиңмиттиг чылында теруттүнген бөдүүн ишчи мен Улуг Октябрь-биле кады алданнадым. Төрээн чуртумнуң чаагай чоруунга күш-ажылчы үлүүмүнү киирер дээш кадайым Дакаа Баряймаевна-биле улам сорукту ажылдаарывысты илергейлээш, төрүүр 100 хойга онаштыр 95 хураганны, бир хойдан-на 2300 грамм дүктү алырын, ниитиниң малынга чем белеткелинге идепкейлиг киришкеш, 10 тонна сигенни, 10 тонна саваңны кезип белеткээрин, малдың чайгы деңгилде семиртилгезин ортумактан кудулаттаазын, чазаглаар мурнунда он тоннадан эвээш эвес курган өдекти бөлбүшаан, кажаларга үүрмек септелгелерни чорударын хүлээндивис.

Тываның экономиказының болгаш культуразының хөгжүлдезин улам шапкынчыдарының дугайында партия биле чазактың ада сагыш салыышкынынга харыы кылдыр сөглээн сөске ээ болуп ажылдаар бис. Бистиң хоювус колдуу хураганнапкан. Хураганнар менди доругуп турар. Малдың амгы байдалы эки. Ынчангаш, юбилейлиг чылда алган хүлээлгевисти чедиишкинниг күүсеткеш, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылынга төлептиг ужуражырының бадыткалы бисте бар.

Ы. МОНГУШ,
Чөөн-Хемчикте «Октябрь 30 чылы» колхозтуң хойжузу.

Бии-Хем районда «Оок» совхозтуң машина-трактор мастерскаязында ажыл-ниң ам дооступ турар. Онгу беш чылдың ийиги чылының часкы тарылгазынга белеткел ажылы мында шалыпкын чоруп келген. Хой санныг механизаторлар, септекчилер, мотористер, каңнакчылар социалистиг чарыштың тиилекчизи болуп келген. Оларның бирээзинге газоэлектро-каңнакчы Василий Петрович Гоманков база хамааржыр. Ол 1977 чылдың планныг онаалдазын Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнга уткуштур күүседирин хүлээнин, бодунуң күш-ажылын ол юбилейге тураскааткан ишчилериниң бирээзи болуп турар.

ЧУРУКТА: мурнакчылардың бирээзи газоэлектрокаңнакчы В. П. ГОМАНКОВ.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

БЕЛЕТКЕЛ ШҮШПЕҢ

ЧЕРНИН КЕЖИИН ЧЕТТИРЕР ӘИЗЕ

Чөөн-Хемчик районнуң колхозтары болгаш совхозтары онгу беш чылдың ийиги чылының тарылгазынга үрезин белеткелин дүргедедип, чажылдага бедик шынарлыг үрезин белеткээр дээш организастыг хемчегларни ап турар. Районда урдунган 6152 тонна үрезиниң 65,1 хуузу чажар шынарынга чедиртинген.

Район кызыл-тас үрезинин 2706 тоннаны азы пландан 34 тонна хөйну арыглап алган. Бо ажыл «Алдан-Маадыр», «Тыва» совхозтарда, «Октябрь 30 чылы» колхозта чогумчалыг. «Алдан-Маадыр» совхоз (кол агроному М. Чечек-оол) 489 тонна үрезинни уруп, бо талазы-биле планын 106 хуу күүсеткен. «Октябрь 30 чылы» колхозта, «Тыва» совхозта ук ажыл база багай эвес.

Часкы чымыштыг хову ажылдары удавас хайныгар. Ындыг турбуже чамдык ажылагыйларның удуртукчулары, агрономнары үрезин белеткелин «үе ам-даа бар, четтиге бээр бис» дээр хөөн-биле даамай чоруп турар. Үрезин арыглап белеткээр планын «Большевик» совхоз (директору В. Оюн, кол агроному К. Хаян-оол) 36,1 хуу, Ленин аттыг колхоз (даргазы Б. Доңгак, кол агроному М. Кызыл-оол) 39,1 хуу, СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхоз (директору Т. Ничен-оол, кол агроному К. Монгуш) 58 хуу күүсеткен. Ленин аттыг колхозтуң удуртукчулары СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтан 160 тонна, Чадананың тарза хүлээп алыр пунктузундан 64 тонна үрезин алыр турган, ону амдыгаа чедир сөөртүп ап шыдаваан.

Тараа культураларындан арбай үрезинин район 791 тоннаны уруп белеткээр турган. Херек кырында 600 тонна урдунган. Оон иштинден чажар негелдезинге чедир арыглаары 334 тонна азы 55,6 хуу. Чамдык ажыл-агыйлар арбай үрезини-биле амдыгаа чедир хандыртынмаан. Чижээ, «Некраа», «Октябрь 30 чылы», Ленин аттыг колхозтарга 51—88 тонна, «Тыва» совхозка 36 тонна арбай үрезинин тыптынары негеттинип турар. Районда 27 тонна чинге-тараа үрезини четпес. «Сүт-Хөл», «Чыраа-Бажы» совхозтарда, Ленин аттыг колхозта чинге-тараа үрезини чедир урдунмаан. Районда урдунган болгаш арыглаттынган 69 тонна чинге-тараа үрезининден чүгле 19 тонна чажар шынарынга чедиртинген.

Сула үрезинин район хөйну (планындан 127 тоннаны ажыр) урза-даа, шынары чаныс. Урдунган 1301 тонна үрезиниң чүгле 322 тонназы чажар шынарынга чедир арыглаттынган.

Колхоз, совхозтарда бүгү арыглаттынган 4005 тонна үрезиниң 414 тонназы бирги классты (10,3 хуу), 492 тонназы ийиги классты (12,3 хуу). Бирги класстың үрезини чүгле «Чыраа-Бажында», ийиги класстыы «Октябрь 30 чылы» колхоз-биле СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозта. Ажыл-агыйларның агрономнары үрезин ажылын багай чорудун, ажыл-агыйларны шынарлыг, сорттуг үрезин-биле хандырарынче сула ажылдап турар.

Час чоокшулаан. 1977 чылдың тарылгазынга шынарлыг үрезинни белеткээри, ажыл-агыйлар удуртукчуларының, агрономнарының бо талазы-биле шиитпирлиг хемчегдерин дүргеп алыры, үрезин хоранналашкынынче киреři — хүнүн чугула айтыры.

К. МОҢГУШ,
Көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээриниң болгаш шынарының талазы-биле күрүне инспекциязының Чөөн-Хемчикте инспектору.

СУББОТНИККЕ — ШАЛЫПЧЫ КҮШ-АЖЫЛ

Москваның мурнакчы бүдүрүлге черлериниң апрель 16-да коммунистиг субботникти эрттирер деп патриотчу инициативазын үлетпүрүнү, тудугнуң, транспорттуң ажылдакчылары калбаа-биле детнээн. Күш-ажылдың байырлалын коллективтер шалыпчы ажыл-биле демдеглээрлер. Бүдүрүкчүлерниң ажыл-херектериниң болгаш планнарының дугайын СЭТА-ның корреспондентилериниң дыннатканы болза:

МОСКВА. Мурнакчы эгелээшкинин найысылалдың метро тудуунга тоску тудугмонтаж эргелелиниң механизаторлары баштай деткээннер. Олар субботникке хамаарыштыр коммунистиг күш-ажылдың ээлчээн станциялар болгаш поездилер эрттирер тоннельдер тудуунга ажылдааш, беш чылдын онаалдаларын хуусаа бетинде күүседиринин хөрээнге боттарының үлүүн баштай киргеннер. Олар онаалдаларны ажыр күүсеткеннер.

Субботникти белеткээр болгаш эрттирер талазы-биле штаб метро тудугжуларының ажылын күш-ажылдың байырлалынга кижи бүрүзү киржир болгаш бедик бүдүрүкчүлүг чорукту чедип алыр кылдыр шак ынчаар планнап кылган. Амгы үеде кол кичээнгейни беш чылдың баштай ажыглалга киирер ужурлуг объектили — Калуга — Рига оруунга салган. Ону хуусаа бетинде ажыглалга киирер деп шиитпирлээн.

Москва метрозунуң тудугжулары ниитизи-биле субботникте үш чүс муң ажыг рубльдин ажылдарын күүседир деп шиитпирлээннер. Күш-ажылдың байырлалының фондузунга баштайгы улуг салыышкыннар кирген.

УЗЛОВСКАЯ. (Тула область). Ол черниң идик фабриказында коммунистиг субботникти эрттирер талазы-биле штаб үре-түңнелдиг ажылдан турар. Бүдүрүлге черниң цехтеринден ынаар күш-ажылдың байырлалынга белеткелдиг чоруп турарының дугайында медээлер кээп турар. Штабтың хуралынга үндүрген баштайгы түңнелдер апрельдиң 16-да коллективэн-не бедик бүдүрүкчүлүг чорукту чедип алырын херечилээн. Сес муң эжеш идикти бүдүрүп үндүрерин, оларның иштинде бир муң эжеш идикти Күрүнениң шыпар демдектиг кылдыр бүдүрүп үндүрерин төлевилээн. Бурлавырларны камнаар дээш демисел бүдүрүлге черинде калбарган. Субботникте идик бүдүрүкчүлери бүгү продукцияны камнап алган материалдардан белеткеп кылыр деп доктаатканнар.

ЛЬВОВ. Бүгү-эвилелдиң коммунистиг субботнигинге хамаарыштыр поездини камнаттынган энергокурлавырларга СЭКП-ниң XXV съездизиниң делегады Г. Г. Поваровтун бригадазы чедирип келген. Львов-барының чүктүн локомотив депозунун хөй санныг машинистери оон үлегерин эдерген. Апрельдин 16-да оларның эштери чүс поездилерни камнаттынган одалга түүлдеринге болгаш электроэнергияга чоруттун дээш чарышка демиорукчулар киржи берген. Субботникке баштайгы салыышкыннарны И. Д. Шимко, И. Г. Сыроватко, В. В. Гарыгин болгаш өске-болган машинистер киргеннер.

Бүдүрүлге черинин септекчилери күш-ажылдың байырлалын шалыпчы күш-ажыл-биле демдеглээр деп база шиитпирлээннер. Олар бир тепловозту катап тургузар, он локомотивтерни профилактиктиг болгаш техниктиг көрүлдезин чорудар деп хүлээнгеннер. Ажылдарның бүгү хевирлерин «тергиин эки» деп демдек-биле кылыры көрүнген.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ДАРГАЗЫНЫҢ ТАНЗАНИЯЖЕ АЯН-ЧОРУУНУҢ ДУГАЙЫНДА

Танзанияның Президентизи Дж. Ньеререниң чалааны-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный Танзания Каттышкан Республикаже 1977 чылдың марттың ийиги чартыында албан хуузу-биле аян-чорук кылып баар.

ДООЗУКЧУЛАР СЛЁДУ

Бо чылын онгу классты доозар өөреникчилериниң слёдун ВЛКСМ Эрзин райкому организастап эрттирген. Оон ажылынга комсомолдуң Бай-Тайга, Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем, Тес-Хем, Кызыл райкомнарының, Кызыл хооркомунуң төлээлери киришкен.

СЭКП Эрзин райкомунуң ийиги секретары Д. Б. Чамзырай слёттуң киржикчилеринге байыр чедирип чүве чугаалаан.

«Коммунистиг идейлиг чорукту, идепкейлиг амыдыралчы турушту—доозукчу бүрүзүнге» деп илеткелди ВЛКСМ Эрзин райкомунуң бирги секретары Б. Л. Самбуу кылган.

Слётка чүве чугаалаан мурнакчылар школа доозукчуларын улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларынга, ылаңгыя малчыннап ажылдаарынче кыйгырып, боттарының ажылының дугайында чугаалап бергеннер. Ол ышкаш школаны эки доозарын онгу классчыларга олар күзээн.

ВЛКСМ Тыва обкомунуң бирги секретары А. А. Ромашов слёттуң ажылынга киржип, чүве чугаалаан.

Эрзин районнуң школаларының онгу класын бо чылын 120 кижи доозар, оларның 91-и улус ажылагыйынга ажылдаар күзелин илереткен.

Бо чылын онгу классты доозар республиканың бүгү өөреникчилеринге слёттуң киржикчилери кыйгырыг хүлээп алган. Ында аныяк оолдар, кыстарны улус ажыл-агыйынга, ылаңгыя малчыннап ажылдаарынче кыйгырып турар.

О. ЧЫВЫРАЛ.

ЧӨВҮЛЕЛ ХУРАЛ

Дүүн Политиктиг чырыдыышкын бажыңынга республиканың административтиг органнарының удуртур ажылдакчыларының чөвүлел хуралы болуп эткен. Оон ажылынга СЭКП райкомнарының секретарылары, ажылчы чоннар депутаттарының райхоор-күүскомнарының даргаларының оралакчылары база киришкен.

Чөвүлел хуралга республиканы кем-херек үүлгедиишкинин чайладыр, социалистиг хөөйлу-дүрүмнү сагыыр болгаш шиитпирлиг корум-чурумун улам быжыглаар дугайында партия обкомунуң II пленумунуң шиитпирлерин чер-черлерде партия, комсомол, профсөвилел организациялары база совет болгаш административтиг органнар канчаар күүседип турарының дугайын чугаалашкан.

Партия, совет, комсомол болгаш административтиг органнарның ажылдакчылары бо айтырыг талазы-биле саналовалын берип, дүржүлгазын солушкан.

ДАШТЫКЫДА

ЧЕПСЕГЛЕНИИШКИННЕРНИ ӘҢДЕРЕ БҮДҮРЕРИН СОКСАДЫР

КНО-нуң Кел Ассамблеязының чепсекти дүжүреринге тураскааттынган тускай сессиязының дугайында айтырыгның талазы-биле КНО-нуң Чиңгине секретарынга ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыконуң чоруткан чагаазы делегейге калбак үнелээшкинни болдурган.

● **ВАРШАВА.** «Трибуна люду» солунның бижээни болза: «Ам кижи төрелгеннинің мурнунда турып турар хемчеал чок берге, мынчалзажок оон-биле кады бачым сорулганы шиитпирлээри-биле Совет Эвилели улуг күжениишкиннерин салып турар. Ындыг сорулга болза, айыылдыг болгаш аар карыгалыг чепсегленишкиннерни эңдере бүдүрерин соксадыры болур. Совет Эвилелинин бо эгелекчи чоруу—тайбың дугайында, политиктиг чавырлыышкынны шериг чавырлыышкыны-биле кемээринин база быжыглаарының дугайында оон сагыш салыышкынының чаа илерээшкини-дир.

● **ПРАГА.** КНО-нуң Кол Ассамблеязының чепсекти дүжүреринге тураскааттынган тускай сессиязының дугайында айтырыгның талазы-биле КНО-нуң Чиңгине секретарынга ССРЭ-ниң даштыкы херектер министриниң оралакчызы М. Вейвода медеглээн. СЭКП-ниң XXV съездизинге эш Л. И. Брежневтиң тодаргайлааны тайбың болгаш делегейниң кады ажылдажылгазы дээш, улустарның хосталгазы болгаш хамаарыштыг чоруу дээш улам ынайгы демиселдиң программазын амыдыралга боттандырарының талазы-биле тодаргай базымнарының бирээзин ол чагаадай көрүп турбис.

● **БОННН.** Чепсекти дүжүреринин айтырының бүрүн долузу-биле, эң-не тоолеттирилгелиг чыышка—чепсекти дүжүрер талазы-биле бүгү делегей конференциязынга шиитпирлээрин Совет Эвилели саналдап турар-дыр деп, барыын-герман солун «Унзере цайт» демдеглээн. Чепсекти дүжүрериниң, чепсегленишкиннерни эңдеве бүдүрерин болдурбазының болгаш чепсекти бүгү-ниити база бүрүн дүжүреринче бурунгаарлаарының айтырыгларын шиитпирлээринге үнделин эргилдени чүгле ыдыг янзы чедип ап болур

(СЭТА).

КЫЗЫЛ ТУКТУГ КАА-ХЕМДЕ

СОРУК КИИРИП, ХҮЛЭЭНДИРЕР

1976 чылда Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының түүнелдерин езугаар Каа-Хем район типлекчилериниң бирээзинге санаттырып, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан. Бо улуг болуушкунга холбаштыр районуң ажыл-агыйларынга байырлыг митинг-хуралдар болуп эрткиилээн. Онгу беш чылдың баштайгызында чедип алдынган күш-ажылчы типилелге дээш чоргааралдың состери ол хуралдарга санал берген кижилериң чугааларында илереттинген. Чоокта чаа бистиң корреспондентивис СЭКП Каа-Хем райкомунуң ийги секретары Ш-Б. Серээдар-биле ужурашкан, дараазында интервьюну алган.

— Шыпарың болгаш ажыктыг чорукту бедиериниң онгу беш чылының биргизин чедиишкиниг доозарыпга чогум чүү дузалаанын, Шулуун-Бадыр Хайдыпович?

— Бир-ле дугаарында бистиң районуң ажыл-ишчилериниң бедик кодургүшкүнүг, күженишкинзиг, үреттүнелдиг ажылдаанын демдеглээри чугула.

Ниитиниң малынга 15994 тонна сиген, 10164 тонна сенаж, 36258 тонна силос, 550 тонна сиген далганы белеткеттинген. «Тиилелге» колхоз, «Ленинчи орук», «Бүрен» совхозтар сиген белеткелиниң планын ажыр күүсеткен.

1975 чыл-биле деннээрге, 884 тонна эътти, 305 тонна суттуг күрүнеге хөйнү саткан.

Мал ажыл-агыйының талазы-биле дээре көргүзүглерни «Октябрьның 30 чылы», «Тиилелге», «Коммунизмче орух» колхозтар чедип алган. Ылангыя «Октябрьның 30 чылы» колхоз мал бажын өстүреринин чыл планын бүгү чүзүп аайы-биле күүседип, 1975 чылдың деңнели-биле алырга, мыйыстыг бода малды 2,4, хойну 9,2, чылгыны 1,2 хуу хөй өстүрген.

— Шулуун-Бадыр Хайдыпович, силериң бо чугаалап орарынар колхоз орулгалыг болуп турарындан аңгыла, чарыштың мурнуку одуруун баштап турарларының бирээзи болуп турар бе?

— Йе, ыңдыг. Бо ажылагый СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугунуң эдилекчизи. Күрүнеге эт садарының планы 101,8, суттуг—110, дүктүг—122,3 хуу күүсеткен. Төрүүр 100 малга оналаштыр 92 хураганны, 81 бызааны мевди камгалап, хойдан-на 3,2 килограмм дүктү кыргын алган. Мыйыстыг бода малдың күрүнеге саткан ортумак деңлизи—390 килограмм, хой, өскүнүң — 43 килограмм болган. Бир саар инекке оналаштыр 1505 килограмм суттуг саттан азы 1975 чыл-биле деннээрге 103 килограмм суттуг хөйнү сатган.

— Күш-ажылдың шалыпчылдарынга кымнарны хамаарыштырып болур ирги?

— Олар бисте арбын. Онгу беш чылдың эгезинде социалистиг чарыштың типилекчилериниң 14 кижи чазактың хавыяалары — орденнер, медальдар-биле шаңнаткан. Механизатор Д. Даваага Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп бедик атты тывыскан. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады «Коммунизмче орук» колхозтуң комбайнери М. Ситников Күш-ажылдың Кызыл Тук орденбиле, «Ленинчи орук» совхозтуң механизатору Н. Мельников «Хүндүлелдиң Демдээ» орден-биле, «Бүрен» совхозтуң саанчызы Ф. Путинцева, «Совет Тыва» совхозтуң инек кадарчызы Ө. Монгуш болгаш өскелериниң-даа күш-ажылы чазактың шаңналдары-биле демдеглеттинген.

— Силериң районда кыштаглаашкынның ийги байдалы кандыгыл?

— Мал кыштаглаашкының организастыг эрттирер сорулга-биле партия, совет, ажылагый органнарының харысалгалыг ажылдакчыларын колхоз, совхозтарда, ферма, бригада бүрүүнде быжыглап, чамдык боттуг ажылдарны кылганының түүнелинде кыштаглаашкын багай эвес эртип турар.

Ажыл-агыйларда мыйыстыг бода малды шуптузун, хой, өскүнүн 80 хуузун тургузу азырап турар. Ферма, хойжу кодан санында малды чылыг суг-биле суггарарын организастаан. Мал чеми сөортүүнде 120 хире трактор хаара туттунган.

Райониуң девискээринде улуг хат хадааныдан хар хортүктелген. Хойжуларга далбыйлар тырттырып берин турар.

Амгы хүннерде хой оолдаашкыны түлүктээн Чаа төрээн 12167 хураган онча-менди доругун турар. Мал кыштаглаашкыны «Октябрьның 30 чылы», «Коммунизмче орук» колхозтарда дээре байдалда эртип турар.

— Онгу беш чылдың ийги чылында районуң ажыл-ишчилериниң мурнунда чугула орулгаларны кысказы-биле таныштырып көрүнерем, Шулуун-Бадыр Хайдынович?

— Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының типлекчилериниң бедик ады дыка хөйнү хүлээндирип турары билдингир. Шилчиир Кызыл тук күш-ажылчы чедиишкиннерже сорук киирери чугаажок.

Тыванын бүдүрүкчү күштерин улам ынай хөгжүдер талазы-биле партия болгаш чазактың ада сагыш салыышкынына харыы кылдыр белиткен хүлээлгелерни районуң ажыл-ишчилери ап турар. 1977 чылда 38950 гектар черге тараа культураларын, 15600 гектарга мал чеми культураларын тарыыр.

Часкы тарылганың үреезинге 7966 тонна тараанны курлавырлап, амгы үеде эрыглаашкының доозун турар. «Октябрьның 30 чылы», «Коммунизмче орук» колхозтар чогуур кондициялыг үрезинни арыглап, белеткеп алган.

Ниитиниң малынга 16000 тонна сигенни, 56824 тонна силосту, 12500 тонна сенажды, 2000 тонна сиген далганын белеткээри хүлээлгевисте киргеп. Хүлээлге ёзугаар күүнеге садар тараавыстың планы—15.000 тонна.

Часкы тарылгага техниканы бүүн септеп, апрель 1-ге чедир доозар дээш ажыл калбарган. Бо ажыл «Коммунизмче орук», «Тиилелге» колхозтарда өске ажыл-агыйлардан дээре чоруп турар.

Районуң ажыл-ишчилери Улуг Октябрьның 60 чыл оюн болгаш онгу беш чылдың ийгизин бүдүрүлгечи эки көргүзүглер-биле ужуражыл, доозарынга бүүрелдиг. Чүге дээрге шилчиир Кызыл тук тыпсын, биске көргүскен бедик үнелел каа-хемчилерни сорук киирип, улам күженишкинниг ажылдаарын хүлээндирип турар.

БО АРЫНДА:

- Интервью
- Тараа—чоннуу
- Кыштагдан репортаж
- Малчынның бодалы
- Дагдыныкчы болгаш өөреникчи
- Саанчының чугаазы

МЕНЭЭРГЕНИГ ЧОККА

Төрээн суурувус Суг-Бажы дан хаяазы-биле деңге оттур. Ооң эртежи кижилериниг бистерни база хамаарыштырып болур. Чүге дээрге ажылывыстың аяны ыңдыг. Инектерни тургузу азырап турар болгаш ажылывысче далажыштар бис. Частың дүшкени-биле чергелештир чүгле бистерде эвес, а харын өске бүгү малчынларда чымыштыг үе келген.

Ажылдап турар ажылагыйывыс—«Совет Тыва» совхоз моон мурнунда чылдарда хожудангайларныдаа санынга кирип турганы бистерни дүвүреттес аргажок. Ылангыя амгы хүннерде Тыванын бүдүрүкчү күштерин хөгжүдер дугайында СЭКП Тыва обкомунуң IV пленумунуң материалдары боттарывыста бар арга-курлавырларны дилеп тыварынче, кижи бүрүзүнүң күженишкинниг ажылдаарынче тура-соруувусту, хей-аңлывысты көдүргеп.

Совхозувус эрткен чылын немелде деңзи алыр талазы-биле өске ажылагыйларны мүрнап, районга мактаткан. Чедиишкиниг менээргенин болбазы билдингир, ону улам быжыглаар апаар. Ол күш-ажылчы типилелге «Совет Тыва» совхозтуң бүгү ажылчыларының ийги күженишкининиң ачызында чедип алдынганы билдингир.

Бодум хуумда он беш чыл дургузунда малчыннап, инек кадарып келдим. Бо чылдар мээн ажылга дадыгып мергежиримнин, арга-дуржулга мөөнеп алырымның чылдары болган.

Күш-ажыл кижини-даа, амыдырал-чуртал г а н ы м даа каастаар дижири чөптүг. Мээн кылып бүдүргеп ажыл-херээмни партия, чазаам үнелеп көргеш, Күш-ажылчы Алдар орденниң III чергези-биле мени шаңнааны моон сонгаар кызымак ажылдаарымны хүлээндирип турар. Онгу беш чылда мурнумда салдынган сорулгалар хөй. Ооң иштинде кол планым—бо беш чылда алган хүлээлгемни хуусаа бетинде күүседиримин болуп турар.

Амгы үеде Ак-Кажаада азырада турар инектерни ажаап, хайгаарап турар мен. Улуг кадарчының хүлээлгези хөйнү чугаалап көөр. Бир-ле дугаарында, арга-дуржулга бар болганда, өскелерге үлегер-чижек болуп ажылдаары күзенчиг.

Эрткен чылын мөңгө быжыглаан бригаданы чайгы семиртилге үезинде удуртуп чордум. Түүнелиристи багай деп чугаалап болбас бис. Ажаап кадарган шарыларывыстан 35 тонна ажыг немелде деңзини ап, кады ажылдап турар эш-өөрүүстүң өөрүшкүзүн үлежип, чоргааралын хайныктырганывыс чугаажок.

Чай көөрге-ле Саян кырында Кара-Хөл деп черде чайлаавысче бригадалар болуп үстүп алгаш, шарыларывыс сүргеш, аттанынтар чаңчылдыг бис. Аңаа баргаш, барык-ла ийи ай дургузунда от-бүлевисти каап, боттанган ажылдап турган, малдан хөй немелде деңзини ап турар бис.

Бистиң мал семиртир чайлаавыс кайгамчык эки агаардыг, магалыг чаагай оттуг, тайга кыры чер. Ыңдыг сериин чайлаг, ылангыя бода малга тергиин таарымчадыг. Сүүтүн чыдар элбек оттуг, долгандыр суглуг, хөлдүг черге хонукта 1 килограмм 300 грамм немелде деңзини эткен чылын шарыжык бүрүзүнден ап турдувус.

Мен бодап өөрүмге, кандыг-даа ажылга код чүве—бодунуң кылып, бүдүрүп чоруур ажылын тергиин эки билири эргежок чугула. Бодунуң хөрээниң мастери дээрге-ле чүгле, аваа байдалдарда эвес, а харын кандыг-даа берге таварылгаларда ажылдап шыдаар кижи ол кылдыр сапап турар мен. Мээн-биле кады-ножа ажылдап чоруур эш-өөрүмнүң дуржулгазындан алтап көөрге, чайның халымын изин, кыштың чыккыламэ соогу дивес шыдамык малчын бодунуң күжүнге, арга-шинээзинге бүүрээр ужурлуг. Ыңдыг кижи бар арга-курлавырларны ылавылап тодараткаш, ону канчаар ажыглаарын баш удур санап, алган хүлээлгеин күүседип шыдаарынга идегелдиг.

Чарышка типлээн шаңналдыг районуң малчыны кижи болганымда бедиткен социалистиг хүлээлгени ап турар мен. Үеш-агының магалынга чоргаарланып, казангызындан-даа артыкка ажылдаксаар күзел бистерни чүглээн. Чүге дээрге чүгле бо шаңналга харыы кылдыр эвес, а Тыва АССР-ниң чедиишкиннеринге бедин үнелелди берген СЭКП ТК-га, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге өөрүп четтиришкинни чыдыг өстерин илередип, хамаарышкан ажылдывыска улам харысалгалыг болуп, «Улуг Октябрьның 60 чылын байырлаарывыс юбилейлиг чылда 38 тонна немелде деңзини быжыглаан инектеримден алырымны хүлээнип турар мен. Соңгаан сөзүмүү менээргенин чокка күүседип, төрээн совхозумнуң экономиказын хөгжүдеримге төлептиг үлүүмүү киирери—сорулгам ол.

Ө. МОНГУШ,
«Совет Тыва» совхозта инек кадарчызы.

ОЛЧАЗЫ ОНЧА-МЕНДИ

ТАРАА—ЧОННУУ

Кижилер ат-алдар чедип алыр дээш ажылдап, чурттавас. Мен база күш-ажылчы маргылдаага типилекчиниң шаңналын алырын-даа бодавайн, аваа-ла бодумнуң хүн бүрү кылып чаңчыккан ажыл-херээмни, өске бүгү механизатор өөрүм-биле бир дөмей, күүседип чоруур мен. Ол хирезинде-ле чон механизаторнуң ажылын мактап, чугаалажы бээр. Тараа—бистиң эгээртинмее байлаавыс, күжүүс, амыдыралывыс болганда, ону тарып өстүрүп берип турар трактористерниң, комбайнерлериниң ат-алдары чоргаар дыңналыр.

Чоннуң тараазын тарып, өстүрүп, ажаап турар, кижизиг бодуун бүдүштүг, төлептиг ишчилериниң саны Каа-Хемде арбын. Чаңгыс бригадада кады ажылдап турар эжим Михаил Ситников — ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады, а дыка хөй чылдар иштинде күш-ажылчы маргылдааже кыйгырып келгеним, чаңгыс чер-чурттуум Дойбан Даваа — Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры бедик аттың эдилекчиин болуп, чурттуң дээди хавыяазы — ийи Ленин орденниң кырынга Маадырның Алдын Сылдызы-биле катай үшкү Ленин орденни алган.

Каа-Хем — республиканың тараалаан районнарының бирээзи. Ооң ажылышчилериниң үүле-херээн РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели, ВЦСПС бедиибиле үнелээн, шилчиир Кызыл тук-биле шаңнаан чорук ажылдың ажыктымын, шыпарын эжиждериниче механизаторларны хей-аът киирип турар. Бо күш-ажылчы типилелге тараажылардың киирген салыышкыны улуг.

Тараа — бистиң курлавыр эртинеевис, ол—чоннуу. Ону тарып, ажаап өстүрери карак кылыл күш-ажылды, мергежилди негээр. Юбилейлиг чылда чаагай дүжүттү ажаап ап, шаңналга харыы кылдыр шалыпчы ёзу-биле ажылдаар бис.

Н. МИХАЛЬЧЕНКО,
«Коммунизмче орук» колхозтуң комбайнери, Тыва АССР-ниң алдарлыг механизатору.

Кызыл-оол Дүдүпей (оң талазында) «Бурунгаар» совхозта мурнакчы малчынарның бирээзи. Аныяк коммунист дагдыныкчы хүлээлгени алгаш, Александр Монгушту бодунуң мергежилинге хандыкшыткан. Олар амгы хүннерде чаа төруттүнген чаш бызааларны доруктуруп, ажаап турар. Дагдыныкчы биле өөреникчи январь, февраль айларда хонукта 900 грамм немелде деңзини алыр хүлээлгезин 1100 грамм кылдыр ажыр күүсетнен. Ол дээрге фермада эң дээре көргүзүг болуп турар.

Бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш шынарын бедидер дээш, 1976 чылда улус ажыл-агыйының планныг онаалдаларын чедиишкиниг күүседиринге социалистиг чарышка типилекчи болганы дээш Каа-Хем районну шилчиир Кызыл тук-биле шаңнаны Д. Кызыл-оолду болгаш ооң өөреникчизи А. Монгушту кызымак ажылдаарынче сорук киирген.

С. ФЕОНТИСТОВТУҢ фотолары.

ӨӨРҮШКҮВҮС ЧАҢГЫС

Бистиң «Бурунгаар» совхозтуң төп фермазының ажылышчилери Тыва АССР-ниң бүдүрүкчү күштерин улам ынай комплекстиг хөгжүдер хемчеглер дугайында СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалынга болгаш СЭКП Тыва обкомунуң IV пленумунуң шиитпирлеринге сорук киргеш, ылангыя бо хүннерде күженишкинниг ажылдап турар. Төрээн Коммунистиг партиявыстың, Совет чазаавыстың ачызында аныяк республикавыс шапкын хөгжүдениң оруунче киргеп. Чоокта чаа база бир өөрүнчүг медээниң херечилери болган бис.

Онгу беш чылдың бирги чылында планныг онаалдаларны болгаш социалистиг хүлээлгелерни районуң ажыл-ишчилери күүседип, Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының типилекчилериниң күүседиринге социалистиг чарышка типилекчи болганы дээш Каа-Хем районда шилчиир Кызыл тук-биле шаңнаны Д. Кызыл-оолду болгаш ооң өөреникчизи А. Монгушту кызымак ажылдаарынче сорук киирген.

Төп ферманың ажылының кол угланыышкыны күрүнеге садар эткир, семис шарыжыктарны өстүр ажаавышаан, суткүр, шыырак төрүүр инектерни база азырап турар. Сөөлгү чылдарда ажыл-агыйны орулгалыг болдурарынче кичээнгейни салып, бар арга-курлавырларны дилеп тып, чамдык хемчеглерни амыдыралга боттандырып эгелээн. Чижээ, бистер-мооң мурнунда чылдарда инектиң чамдык уксаазын өске черлерден эккеп, ону садып алырынга эвээш эвес чарыгдалдарны үндүрүп турдувус. Ам чүл дээрге культурлуг одурларның хемчээлин калбартып, мал чеминиң курлавырын магадылаарынче сагыш салып, машина-техниканы ол ажылдарже мөөнеп, Ооң түүнелинде чаа төрээн бызааларның ажаалдазын эжиждип, оларны шарыжыктар кылдыр өстүргеш, күрүнеге садып, боттуң продукциязын бүдүрүп, орулгалыг ажылдаар сорулганы салган бис.

СЭКП Тыва обкомунуң IV пленумунуң материалдарын коллектив кежигүннери танылыгын дикторлары номчуп таныштырганын сеткил хангай чоргаарал-биле чугаалап ор.

Өг-бүле ээлериниң чугаазынга бистиң-биле кады чораан фото корреспондент С. Феоктистов улажы берди:

— Республиканың бүдүрүкчү күштерин улам ынай хөгжүдер талазы-биле СЭКП Тыва обкомунуң IV пленуму болуп эрткенин магалыг чараш өөнүг телевизор дамчыштыр билип ап, амгы хүннерде кандыг-даа коллектив бүрүзүнде хайныышкынныг калбак ажылдарның эгелээнин чугаандардан билип алдывыс. Аңаа капсырлаштыр Каа-Хем район Бүгү-россия чарыжының типилекчизи-даа-дыр. Бо бүгүге холбаштыр 1977 чылда хүлээлгеңер кандыгыл?

— Эрткен чылын чүстен 107 хураган олчалыг болуп, хойдан-на 3,3 килограмм дүктү кыргыдывыс. Партия, чазактың чонуун амыдыралын экижидер дээш ап чорудуп турар хемчеглериниге шалыпчы күш-ажылывыс-биле харылаарывыс чугаажок. Амгы хүннерде төрээн 300 ажыг хойнуң хураганы онча-менди. Февраль төнчүзүнден эгелеп, каранды ажыттынып турар апарды. Шак ыңдыг хой төрүүр үеде үйгу-чылын чок боор чүве-ле болгай. Хой оолдаашкыны март айда доостур. Хойдан-на—хураган болгаш 3 килограмм дүк алыр хүлээлгелиг бис. Сиген белеткээр планывыс—15 тонна.

Беш чылдың шалыпчызы, «Октябрь 30 чылы» колхозтуң хойжузу Б. Кажин эрткен чылын хураган алырының талазыбиле район чемпиону болбуушаан, «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп медаль-биле шаңнаткан. Эрес-кежээ, тывынгыр-сагынгыр, ажылга кызымак будүштүг мурнакчы хойжу малчын хүлээлгезин ак сеткилдиг күүседип чоруур.

Өдек чоогунга трактор даажы дыңналган соонда соңга караандан сиген соөрткен «Беларусь» көстүп келди. Бода-Хөө Дивинович фуфайказын кеттинериниң кыры турда, байырлашкаш, аттандывыс.

Д. САЛЧАК,
«Шынның» корр.

ЧУРУКТА: Б Кажин хойларын чемгерериниг белеткеп тур.

БЕЛОРУС ССР. Микашевичиниң рудалыг эвес материалдар комбинадында үүрмектеп сорттаар заводтуң ийиги эзлчээ ажыглалда кирген. Чылда ол 2375 муң кубометр сайны болгаш 325 муң кубометр арыглаан элезинни бүдүрүп үндүрер.

Улуг Октябрьниң 60 чылынга алдар болдуруп шалыпчы эзлчегге ажылдааш, комбинаттың коллективи чаа күүлерни шиңгээдип алырын дүргедедир болгаш бүдүрүлге чериниң ушку эзлчээн хуусаа бетинде ажыглаалга киирер деп хүлээнген.

ЧУРУКТА: машинист Николай Герман (оң талазында) болгаш конвейер машинизи Александр Бугай. Ийиги эзлчегни ажыглалга кииреринге олар киришкеннер.

З. КОБЯКТЫҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

„Космостарның“ вахтазы

Он беш чыл бурунгаар, 1962 чылдың март 16-да «Космостарның» баштайгы спутниги орбиталыг ужудушкунун эгелээн. Эрткен чылдардың дургузунда ол сериялыг аппараттары совет эртемденнериң чорудуп турары космос делгемин шинчилээр идегелдиг чепсектери болу берген.

Шенелделериин хемчээлдерге чыл келген тудум калбара берген. Бир эвес 1962—1963 чылларда 24 «Космостарны» салып үндүрген болза, 1974 чылда чүстү ужудуп үндүрген. Бо хүн оларның саны тос чүске чоокшулай берген.

Спутниктериң ужуп турар оруктары база янзы-бүрү. Баштайгы «космостарның» Чер кырындан эң-не ыраа 1600 километрден ашпайн турган болза, амгы үеде оларның орбиталары элээн каш он муң километр чедир белий берген. Чамдык ужудуп үндүрүшкүн үезинде чангыс чедрикчи ракета-биле «космостуң» элээн каш спутниктери орбитаже үндүрүп турган. «Космос» программазын ёзугаар шинчилелдерни күүседиринге чангыс аай кылдыр кылган космос аппаратуразын эң баштай ажыглаан. Ол чорук спутниктерниң сериялыг бүдүрүлгезин организастап чорудар болгаш оон-биле оларның бүдүрүлгезин чиигедир арганы берген.

Он беш чылдың дургузунда үстүкү атмосфера дугайында—бедзэнинин аайы-биле агаарның сырыйының, температурازының болгаш составының өскерлириниң дугайында бистин биливиске улуг дешилге чедип алдынган. Үстүкү атмосферада өскерлиишкиннер, чижээ, анаа Хүнүң салдарының дугайында теоретиктиг даап бодаашкыннарны шенелде-биле бадыткаан.

1962 чылдың мартта эгелээн шинчилээшкиннер ионосфераның тургузуун болгаш ында бооп турар физиктиг болуушкуннарны ханызы-биле билип алыр арганы берген. Чижээ, анаа дорт хемчээшкиннерни кылырынга чедир ионосферада электроннарның дүргениниң дугайында эң-не чөрүлдешкек болалдарны чугаалап турган. Чижеглеп алырга, электроннарның болгаш ионнарның дүргени деп байдалда лазы-биле айыл чок чоруун хынаары болур. Делгеренгей хемчээшкиннериниң ачызында космос корабльдериниң ужуудушкунунуң оруктарын өөренип көрген, Хүнүүн идепкейлиг чоруунда база геомагниттиг факторлардан хамаарыштыр спутниктериниң иштинде болгаш долгандыр турар космос делгемнериинде радиацияның хемчээлдериниң ужур-дузазын тодаргайлаан. Тус-тус бедиктериин радиация каруазын тургускан. Хүнү, космос хереллериниң бүдүжүн, Черниң магниттиг шелүн шинчилээринге хей үүлдерни кылдыр деп санап турган. Херек кырында ол сыр өске болган. «Космоска» кылган баштайгы тодарадыышкыннар болза хүндүс ионнар электроннардан ырак оожум дээрзин көргүскен.

«Космос» спутниктерге онаашкан сорулгаларны бараан болза, кижиниң космоска ужудуушкунунун радиация таныгар

УЛУСЧУ ЭРГЕ-ЧАГЫРГА

60 чыл өмүрүгаар Петроградтың сооп дарый Москвага революсчу пролетариат ажылчыннар депутаттарының Советтерин тургускан. Массаның революсчу чогаадылгазы-биле тывылган, эрге-чагырганың чаа органнары ажылчы чоннарны политилел-политиктиг амыдыралга идепкейлиг киришпиреринің оруун ажыткан. Улуг Октябрьның тилээни-биле олар улам-на калбак, долу демократтыг хевирлиг апарган. Бистің күрүневистің хөгжүдезиниң бүгү үе-чадаларында Советтер ажылчы чоннарның эң-не төлөлелгелиг болган хандыдыкчы организациязы болуп келген.

Амгы үеде пайысылалдың чер-чер Советтеринде он муң ажыг депутаттар бар. Оларның кезик хирези ажылчын аңгының төлөлекчилери. Советтерниң активинде бүдүн чартык миллион ажыг кижи саналтынып турар. Олар дөргө коммунистиг тургузуушкунуң бүгү талаларынга партияның политиказының боттандырыкчылары-дыр.

В. И. Ленинниң депутат ажыл-чорудулгазы Москваның хөгжүдезиниң болган оон чурттакчыларының дугайында улуг саныг салыышкынның, чонуң эрге-ажыктары дөш ыызыгаар чок бердиниринің үлегер-чижээ болуп турар. Москва Советинге сонгулда бүрүзүнүң соонда-ла, тургустунган чаңыл ёзугаар № 1 депутат билетти В. И. Ленинниң адынга бижиир.

Күрүне херээн удуртуп башкарарынга ажылчы чоннарны идепкейлиг киришпирбишаан, эргелеп башкарарынга ооренири — революцияның баштынчызының чагын ёзугаар алырга ол дөргө Советтерниң бүгү ажылының үндезини болур. Москва Советі болган районнар Советтери ол чагыны амыдыралга хажык чокка боттандырбышаан, пайысылалды коммунистиг үлегерлиг хоорай болдурар дөш демисеелге массаның ёзулуг организациялары болу берген. Чоннуң соңгуттурган төлөлекчилери деп атты бедин-биле кадагалавышаан, москвачы-депутаттар күш-ажылга эрее-маадырлыг чоруун көргүзүп, Улуг Октябрьның 60 чылын төлептиг уткуур, беш чылдың онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дөш социалистиг чарыштың авангардында чоруп турар.

Москва шоолуг хөгжүвөн хоорай турганындан 60 чылдар дургузунда күчүлүг индустрияның болган культураның, эртемниң улуг төвү болу берген. Оон чуртталга шолунуң фондузу 7,5 катап көвүдөөн ийикпе, 123 миллион дөрбелчин метр болуп турар. Москвада 2 миллион 300 муң чуртталга бажыннары бар. Культураның, амыдырал хандырылганың албан черлериниң калбак четкилерин тургусканы — хоорайның социал хөгжүлдезиниң чугула түңнели болур.

Мосоветтиң инициативазы-биле опгу беш чылда Москваның улус ажылагыйын комплекстиг хөгжүдериниң планын ажылдап кылган. Чаа программада, ылангыя иниитлел бүдүрүлгезиниң ажыктынын улам ыцай бедидеринге, продукцияның шынарын экижидеринге эртемниң болган техниканың чедишкиннерин, мурнакчы дуржулганы калбаа-биле ажыглаарын көрүп турар. Долгандыр турар бойдусту камгалаарынче, хоорайның чараш-чаагай чурумалының дугайында сагыш салыышкынның дугайынче улуг кичээнгей салдынар. Коммунистиг хоорай Москваның келир үеде овур-хевири улам-на кайгамчык чаагай апаар.

Наймысылалдың кайгамчык чаартылгазынга Советтеринің киирип турар ачы-хавыязы дажок улуг. Советтер ленинчи угланыышкынны эдербишаан, ажылчы чоннарның массазы-биле харылзааны быжыглап база коммунистиг тургузуушкуннуң бүгү участоктарынга боттарының салдарын күчтелдирбишаан, боттарының ажылчорудулгазын төлептиг боттандырып турар.

Ю. БЕРСЕНЕВ,
СЭТА-ның корреспондентизи.

Мээң чуртум — мээң салымым

ОКТЯБРЬДАН УЖУКТАЛГАН УРАН ЧҮҮЛ

Ленинчи шаңнадың лауреады Лев Кербель «Октябрь» деп улуг скульптура ажылын доскан. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тилелгезинге тураскааткан ол ажыл—дарлаалды узуткан чок кылганнарның боттарының чаа делегейин тургузар дөш демисежин, ону тудуп тургусканнарның чаагай овурхевирин көргүзүп турар.

Ону Москваның Октябрь шолунге тургузарынга белеткөөн.

Хатка киискөөн тук. Ында «Бүгү эрге-чагырганы Советтерге!» дөш өстер революцияга каттышкан ажылчының, солдаттың, матростуң чуруктарының үстүнде бүргей бижиттинген. Тукта—Владимир Ильич Ленинниң портреди.

Лас-кежик, чон, кижи дөш чогаадыкчы күш, кайгамчык күчүлүг шимчөөшкин синиквен скульптура композициязы дөөр шаар угланган. Лев Кербельдің ажылы ындыг.

— Бо ажылды он ажыг чыл кылып келдим. Мону кылырынга бүгү назынымда белеткеним келген мен—деп, скульптор чугаалаар.

Ону шынап-ла ындыг-дыр деп чурукчунуң мастерскаязынга киргеш эскерер бис. Эң улуг музейлерде кадагалаттынган, хөй-хөй совет болган даштыкы хоорайларның төп шолдеринде тургустунгулаан оон ажылдарының хоолдаларындан, тыртырган чуруктарындан аттары Төрөөн чуртунуң, чернин алдарын болган чоргааралын тургузуп турар кижилерни көөр бис.

Соңгу чүктүң маадырлыг дадайжылары. Оларның-биле кады ол Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында дайынчы чурукчуның оруун эгелөөн. Оларның маадырлыг чоруу, Төрөөн чуртунга кызыгаар чок бердингени аныяк скульпторну сорук киирип, чогаадыкчы күштү берип чораан.

Чогаадыкчы ажылдың чаа арның ажытканы дег база бир аңгы чаа маадырларны көөр бис. Төрөөн Смоленщиназының алдарлыг кижилериниң портреттериниң сериязын мастер «Мээң чуртташтарым» деп адаан. Ындыг-даа болза ол өстүң ханы утказында мастерин дайын сөөлүнде кылган ажылдарының дыка хөй хаара туттунуп турар. Ажылчынар болган колхозчулар, эртемденнер болган чогаалчылар, музыкантылар болган космонавтылар, бүдүштүг болган сорук күштүг кижилер оон маадырлары ол. Кижи бүрүзүнден ол аажы-чаңның оза байдалын, бүдүжүнүн ханыын дилеп тып, мөнгежиредип турар.

— Кижидерниң боттарын көрүп сиилбөөш, баштайгы ажыдыкчының өөрүшкүзүн билип алыр мен—деп, скульптор чугаалаар.

Оон маадырларында чогаалчы В. Лавренев болган сураглыг колхозчу К. Мухтарова, академик, доктор В. Василенко болган Ю. Гагарин дөш кымнар чок дөөр. Олар шупту аңгы-аңгы кижилер. Оларны совет кижилерге бир мөзүлеп шыварлар, үзел-бодалдар катыштырып турар. Ол дөөрге өөрүшкүү, чогаадыкчы пшти, аас-кежиктн шаңнап турар күш-ажылдың түңнели-дир.

Хөй чылдарда могаг чок ажылдан келгениниң ачызында моонниеттинген дуржулга, үе-чергелериниң херектериниң утказын угаап билип алганы маетерниң чогаадыкчы ажылынга чаа чаддаже шилчиир арганы берген. Ынчангаш ол К. Маркетың Москвага болган ГДР-ниң Карл-Маркс-Штадт хоорайга тургузар тураскаалдарын кылып эгелөөн. Онзагай сеткил ханыышкын-биле скульптурлуг ленинианаңы тургускан. Революцияның баштынчызының чырыткылыг улуг овур-хевири бистің амгы амыдыралывыс, партияның болган чоннуң кан дег чаңгыс эвиниң дугайында чырык бодалдарны төрүттүндүрер.

Л. Кербельдің чогаадыкчы оруу—баштайгы дипломн ажылындан бөгүнгүзүнге чедир шуптузу—чурукчу бооп, чурттуң хамаатызы бооп бараан болганы—чоннуң салым-чолу-биле шуут тудуш. Октябрьның чажыды (оон төрүттүнген хүнү 1917 чылдың ноябрь 7) чурукчу баштайгы пионер отрядтары-биле кады өскен, чалыы назыны баштайгы беш чылдарның күш-ажылчы маадырлыг хөрөөнин, челюскинчилерни, Чкаловтуң маадырлыг чоруктарының үлегерине дөзевилеттинген.

Оон чогаадыкчы салым-чолу аас-кежиктиг болган: Н. К. Крупская боду шуут дорт киришкен. 1935 чылдың кыжынында Смоленскиниң комсомол обкомунуң путёвказы-биле Москвага келгеш ол Крупскаяга душканы ол. Надежда Константиновна ону скульпторлар С. Меркулов, С. Тавасиев оларже чоруткан. Скульпторлар аныяк кижини чурулга уран чүүүлүнүн академиязынга өөредири-биле сүмелөөн.

Ол бодунуң чогаадыкчы ажылы-биле чоңга орезин бөгүн-даа эгидип турар. Чурукчунуң Төрөөн чуртуу-биле кады 60 чыл дургузында эртип келген оруу, бүгү херээ, он-он чылдарда чаяап тургузуп келген ажылдары «Октябрь» деп чалбыыштыг аттыг чаа улуг ажылында илереттинген.

Л. БЕРНАСКОНИ,
СЭТА-ның корр.
Москва.

Казах көдээниң чаа чүүлү

Казах суур Чубар ам бо үениң хөй каът бажыңнарлыг ёзулуг-ла агрохоорай кылдыр көстүп турар. Ында СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг колхоз бар.

Ук ажыл-агый 1930 чылда тургустунган. Ынчан ооц чер казанактарынга аргастанып чурттан турган 14 казак огбүлелери артель кылдыр каттыжып алган. Ол үеде оларга ийи ыяш андаасын, бир терге, беш инек, үш аът, ийи теве, чөрби хой турган. Баштайгы колхозчулар улуг эвес дилиндек черни хараганнардан арай боорда аштаан, аңаа чигетараа тарып алган.

Бистің хүшеривиске чедир чүгле суурнуң ады оскерилбейн арткан. Ам колхозчулар топ одалгалыг, суг дамчыдылыг, чунар өрөөлдерлиг, кухняларында эптиг газ плиталарлыг чаагайыткан квартираларда чурттап турар. Суурда эмнелге черин, поликлиниканы, амыдырал хандырылга комбинадын тургускан. Суурнуң төвүн 600 олуттуг көрүкчүлер залдыг Культура ордузу каастап турар. Эң чаа өөредилге техниказы-биле дерээн ортумак школа—Совет эрге-чагыргага чедир кым-даа номчун база бижин билбее турган аулдуң чурттакчыларының онза чоргааралы.

Ол бүгү чүүлдер колхозчуларның элээн каш салгалдарының хөй чыл дургузунда күш-ажылы-биле тургустунган. Ам ында чөрби колхозчу Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры болган. Мурнунда хүн өрттендир чип каапкан турган барык-ла үш чартык муң гектар черни чубаржыларның күш-ажылга ыпакшылдыг холдары болган могаг-шылаг билбее энергиязы үнүш-дужүткүр суггаттыг чер болдурган. Ажыл-агыйның фермаларында 2.700 баш мыйыстыг бода мал, 23 муң хой, барык-ла 900 баш чылгы болган тевелер бар...

Соолгу чылдың дургузунда көдээ ажыл-агый продукциязын ааргаңындан барык-ла беш миллион рубль колхозтуң касеазынга кирген.

Колхозчуларның черни болбаазырадырынга, малды остуреринге күчүлүг техника дузалап турар. Колхозту күрүнеңиң энергосистемазынга тудуштурган, ол чорук улуг күш үнер ажылдарны механизаастаарынга чүс ажыг электромоторларны ажыглаарының аргазын аңаа берген...

... Чубар суурда кижилер эки чурттап турар, Казахстанның оске-даа дөрт чүс колхозтарында ышкаш, ында база-ла коллективтиг ажылагыйның канчаар-даа аажок улуг болдунар аргаларын көргүспүшаан, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюн уткуурунга белеткенин турар.

ҮСТҮНДЕ ЧУРУКТА: колхозтуң Культура ордузунда. Национал композитор Мукан Тулебаевтиң «Биржан болган Сара» деп операзын баштай көргүскенинің сооңда.

ОРТУЗУНДА ЧУРУКТА: колхозтуң баштайгы организакчыларының бирөзи, амгы үеде пенсионер Мыңаембай Шарипов бодунуң оглунуң оглу Кайрат-биле.

АДААНДА ЧУРУКТА: бо чылын ажыглалга дужааган 800 баш саар инек кирер чаа комплекс.

И. БУДНЕВИЧИНИҢ болган Ф. САЛЫПКОВТУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

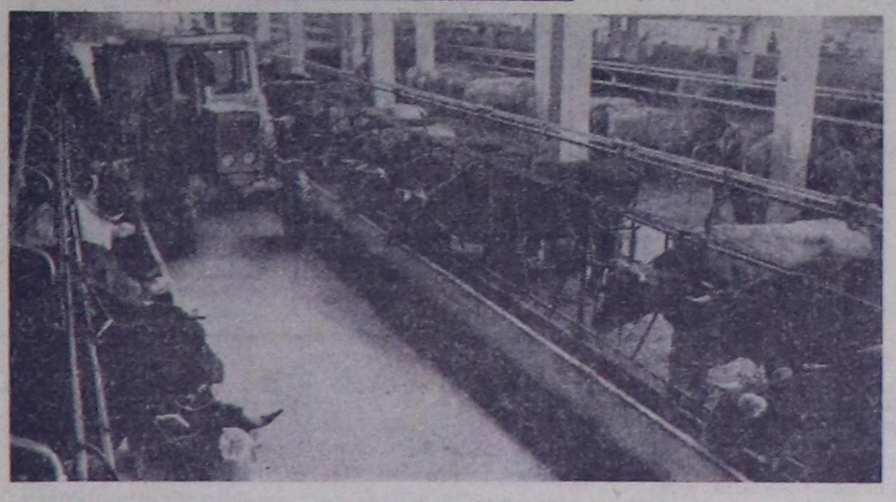

Хевис кырынга

Хостуг хүрешке Кызылдың бирги черн дөш маргылдаа хоорайның улуг спорт залынга болган. Мурнунда эрткен маргылдааларга бодаарга оон киржикчилериниң саны хөй болгаш мергежили бедик болган.

Деңзи аайы-биле дараазында мөгелер хоорайның чемпиону атты чедип алганнар: Красноярскииің политехниктиг институдунуң Кызылда филиалының студентизи Төмүр-оол Кежикти, № 2 школаның өөренирчилери Орлан Ондар-оол, Александр Донгак, Олег Донгак, педагогика институдунуң студентилери Александр Күжүгет, Александр Оюн, Юрий Синицын, «Динамо» спорт ниитилелинден Иван Хураган.

Команда талазы-биле бирги черни педагогика институдунуң мөгелери алган. ССРЭ-ниң спорт мастери Ондар Өргелээр командазын эки белетизөн. Ийиги черни № 2 школаның аныяк спортчулары эзлөөн. ССРЭ-ниң спорт мастери Валерий Оюн бо школада тренерлеп ажылдай бергениндеи бөөр хүрешке хандыкшылдыглар ында нөвүдөөн болгаш арга-мергежили бедип турар. Көдөө ажыл-агый техникумунуң төлөөлери үшкү шаңналды алган.

Х. АЛАШ-ООЛ.

•СПОРТ•СПОРТ•

Хаак оруунда школачылар

«Пионерская правда» солунунуң шаңналы дөш хаак маргылдаазы «Тес-Хем» совхозтуң төвүнге эрткеп. Аңаа Тес-Хем районнуң 5 школазындан 76 аныяк спортчу киришкеп.

Маргылдааның бирги хүнүнде алаэди оолдарның 10 километрге маңнаарынга Берт-Даг ортумак школазының өөренирчизи Алеша Чооду бирги черни алган. Ургларның 5 километрге чарыжынга Семагалдай ортумак школазының төлөөзи Дошуй Кара-кыс тергиидөөн.

Ийи дугаар хүнде оолдарның 4×5 километр хемчөөлге эстафетазы болган, аңаа Берт-Даг школазының командазы шылгараан. Ургларның 4×3 километрге эстафетазынга Семагалдай ортумак школазының өөренирчилери бирги черни алган.

Маргылдааның түңнелинде Берт-Даг ортумак школазының өөренирчилери бирги черни өөлөөш, шилчиир кубок-биле шаңнаткан.

М. САМДАН,
районда спорт комитединиң даргазы.

Херээжен адыгжылар

Кызылдың бирги черн дөш херээженнер өртузунга боодалга маргылдаазы болуп эрткен. Орта ниитизи-биле 23 команда, 69 адыгжы киришкен.

Автоорук техникумунуң кыстары маргылдаага белеткелдиг келгеннер. Ынчанташ 300 сан адар тургаш, 280-ни аткаш, бирги черни өөлөөн. Тываның геология-шинчилел экспедициязының херээжен адыгжылары 254 санны боолаш, ийиги шаңналдыг черже үнген. Үшкү черни «Кызыл тудуг» эргелениң спортчулары өөлөөн.

Хууда бирги черни автоорук техникумунуң сургуулу Н. Коротченко алган, ол чүстен 96 санны боолаан.

А. ЕФИМОВ,
ДОСААФ Кызыл хоорхомунуң даргазы.

АГААР

Бөгүн республикага болган Кызылга көжүп турар булуттаар, быскан хар чаар. Хаттың күжү секундада 3—7 метр, хүннүң ийиги чартында 7—12 метр чедир күштелир. Агаарның температуразы барыын районнарга 3 градус сооктан 2 градус чедир чылыыр, өскелеринге 4—9 градус соор. Кызылга тик градус болур.

Айтырыңар, харылап берээл

Бруцеллёз дугайында

Барыын-Хемчик районнуң Эргн-Барлыкта Сергей Серин-оолович Куулларның бруцеллёзка хамаарышкан айтырыгларын харылап бөөрин терапевт Р. К. Ширшинадан редакция дилөөн. Роза Кыргысовнаның допчу тайылбырын мында парладывыс.

Бруцеллёз шагдан бөөр биллдингир халдавырлыг аарыг. Ол азырал дириг амытаннардан кижизе/халдаар. Дириг амытаннарның оон еске сибирь өлөзы, ящур дөш чижектиг аарыгларга көөрде, кижилер бруцеллёзтан хөй аарып турар. Бруцеллёзтан кижилер болгаш дириг амытаннар канчаар аарый бөөрил, аарыгның баштайгы демдектерин болган кол чүүл—аарыгны баш удур канчаар болдурбазыл деп чүвени кижи бүрүзү билир үжүрлүг.

Бруцеллёзтан кижи ааранда...

Бруцеллёзтан аараан, үезинде эмнетпес болза кижиге ол аар болуп ай-айы-биле харыыдаа чылдар дургузунда хоонзрап чоруп бөөр. Оон баштайгы демдектери: ниити шаг чок апаар, баш аарыыр, деридер, шыырыыгар. Ынчангаш соокка алыскан-дыр мен дөш тоовас, эмчиге барбас таварылгалар бар. Оон уламындан аарыг кедерөөр: чүстер, аарыыр, ыжаар, нерви системазының ажылы бакыраар. Үезинде эмчиге барыл эмнетпес болза, аарыг үедерөөш кижиниң ажыл кылыр аргазын чидирип, инвалид апаарынга чедирип болур.

Дириг амытаннар бруцеллёзтан аараанда...

Бруцеллёзтан колдуу өшкүлер, хойлар, чамдыкта мыйыстыг бода мал болгаш ындахаая хаван, аът, иви, теве аарыыр. Оларга аарыгның баштайгы демдектери: арып-доруп баксыраап, чудаңы апаар болгаш оттаваас, чем чиеес апаар. Ара салыр болгаш өлүг чаа төл төрүүр, аас ишти ылчыраар, эмши, чүстери ыжаар.

Кижиниң организминче бруцеллёзтуң өскүдүкчүлери канчаар шилчий бөөрил?

Аарыгның өскүдүкчүлери бруцеллдер дөөр микробтар аарыг малдың сүдүн, эъдин чемге ажыглаанындан, оон өдөөнден, аарыг мал ажаап турар үеде хол кежинде шыйбактар, чидиг чүвеге чара алыскан азы бижек-биле кестиген балыг дамчып хоралыг микробтар кижиниң организминче шилчиир. Бруцеллёзтан кажыланыр дизе, дараазында чүүлдерни салыры ылаңгыя мал ажылдыг кижилерге кончуг чугула:

1. Ажылдаар мурнунда болгаш ажылдан соонда хоолду саваңнап чуур. Ажылдан турар үезинде чемненип болбас.

2. Мал ажаалдазының үезинде тускай хептн кедер. Мал ооллаашкынының үезинде оон чаш төлүн хулээп ол тура үезин хол-хавын кедер.

3. Бичии ургларга чаш хураганнар, анайлар-биле ойнаарын чөпшээревес херек.

4. Ажылдап кедер тускай хептн өй-ийде дезинфексилээр, аштап арыглаар. Бажыңче ажылдап кедер хеви-биле кирип болбас.

Айтырыг: бруцеллёзтан аараан кижиге кажан иммунитет тыптып кээрил?

Харыы: бруцеллёзтан аараан соонда иммунитет (кижиниң азы дириг амытанның халдавырлыг аарыгларга удурланыр шыдамыры) тыптып кээп, ол ур үеде, харын-даа кижиниң бүгү назынында-даа артып каап болур.

Айтырыг: бруцеллёзка удур тарымышкынны кажан кылыр болурул?

Харыы: ханының шинчилелиниң харызы багай көргүзүүлерлиг болган ылаңгыя малбиле ажылдап турарларга чыл бүрү ындыг тарымышкынарны кылыр.

Айтырыг: бруцеллёзтан аараннар кандыг аржаанларга кирип, дыштанып болурул?

Харыы: бруцеллёзтан аараан сеззөн, аарыгның кидин түлүк үези эрткеш, алды айлардан эрте эвес үе болганда куроттарга дыштанып, аржааннар болур. Тываның девискээриндеи Чедер, Үш-Белдир куроттарын, Тарыс аржаанын сүмелеп турар. Оон аңгыда организмни ниити дадыктырып күш-культурага болгаш спортка хандыкшыыры чугула. Чүгле хол, будунуң болгаш оозга чүстери шимчеттинмес, эзлбес апаргаи, инзалидтерге маңнаарын, дыка шимченирин чөпшээревес.

КИНО

МАРТ 17-ДЕ

«ПАПЫРАЛ»: «Эки турабиле албадал чокка» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Ак-көк куш» 9.00, 10.50, 16.50. Киноклуб: «Эзиржигештер» 15.00, «Эргн боо» 12.40, 18.40, 21.10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Ынакшылдыг нүүрү-биле кем-херек үүлгедин» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зита биле Гита» (2 серилдыг) 15.00, 17.30, 20.30 шактарда.

Телевидение

МАРТ 17-ДЕ
МОСКВАДАН

10.00—Медөөлер.
10.10—Эртенги гимнастика.
10.30—«Горниетер, кыйгыга харыылаңар!»
11.15—«Кижи болгаш хоойлу».
11.45—Делегей конкурстарының лауреады Р. Гвасалия (скрипка) ойнаар.
12.15—«Бистің памдарывыс. 1935 чыл».

КЫЗЫЛДАН

13.15—«Чүнү кылырыл?» Телешин. 3-кү серилзы.
14.10—15.30—Чаңсар.

МОСКВАДАН

15.30—Социалистиг чурттарының телевидешелериниң документалдыг фильмнер программазы: 1. «Хаяда хоорай» (Вьетнам); 2. «Эшке» (ГДР); 3. «Каастаан хаалгалар» (Югославия); 4. «Хөлдүү чажыттары» (Польша).
16.20—«Эртемденге өөс». Социалистиг Күш-ажылдыг ийи дакпыр Маадыры, академик Н. Н. Семеновтуң чугаазы.
16.35—Ургларга фильм. «Шыңгыы оюн». Урап-чечен фильм.
17.50—«Шыдыраа школазы». Разрядтыглар клазы. «Оюнуң өртүзү».

КЫЗЫЛДАН

18.20—Симфония оркестриниң концерти.
18.50—«Накитиниң эзлчөө». Документалдыг фильм.
19.00—Телемедөөлер.
19.15—«Делегей байдалының допчулалы». Дамчыдылга.
19.35—Киножурнал.
19.40—Телемедөөлер.
19.55—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00—Медөөлер.
20.15—«Чурук бүрүзүнде—хүн».
20.30—«Арфаларның аяңнуу». Концерт.
20.45—«Миллионнарның ленинчи университеди». «СЭКП-ниң XXV съездизи капитализмниң амгы үеде онзагай байдалдарының болгаш оон ниити кризизиниң хаылаанының дугайында». «Известия» солунунуң политиктиг тайылбырлакчызы А. Е. Бовин дамчыдылганы эрттирер.
21.15—«Экранда — кинокомедия». «Сибирь черинин дугайында тоолчуткан чугаа». Урап-чечен фильм.
23.00—23.30—«Ye». Информастыг программа.

Редактор
В. С. ШАРАВИН.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң орадакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда кылдызының 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-54, партийжи амыдырал кылдызының 2-37-13, культура кылдызының 2-23-54, көдөө ажыл-агый кылдызының 2-21-47, үлетпүр чылдызының 2-22-64, чагаа кылдызының 2-41-27, информация база совет тургузуг кылдыстериниң 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, секретариат тың 2-23-35, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче болгаар.

Тираж 16332. ЧАГЫГ № 133.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—00467.